

11 SORTEHØJ OG KONGEMORDEREN SORTE PLOV

Erik II Emune var konge 1134-1137 i en tid præget af kampe om tronen. Sorte Plov fra Plougstrup var herremand og kongens markmand. Under et skænderi dræbte han Erik Emune på et ting. Ifølge sagnet blev Sorte Plov begravet i gravhøjen Sortehøj. Erik II Emune er begravet i Ribe Domkirke.

12 SKELHØJ

Skelhøj er en bronzealdergravhøj fra omkring 1350 før Kristi fødsel. En udgravning gav indsigt i, hvordan højen blev opført. Den er bygget af græstørv med græsset nedad og opført i sektioner af forskellige arbejdshold. Midten af højen har været beskyttet af en jernkappe, der har bevaret planter og insekter i græstørvene.

13 VILLEBØL KRO

Villebøl Kro har rødder tilbage til 1700-tallet. Kroen fungerede 1865-1875 også som toldsted og var hjem for to familier. I dag er kroen blevet til campingplads.

14 ÅTTE BJERGE

På Kongeåens nordlige dalside ligger de kuperede Åtte Bjerge. Det højeste punkt er 58,9 meter, og der er god udsigt mod syd ud over Kongeå-dalen. Der er både skov, åbne vidder og en opstemmet sø.

15 GENFORENINGSSTENEN I FOLDINGBRO

På en høj lige ved Kongeåen er sat en sten som minde om, da Sønderjylland kom hjem til Danmark i 1920.

16 KANONSTILLINGEN I DOVER

Kanonstillingen var en del af Gudrun-stillingen fra slutningen af Anden verdenskrig. Tyskerne anlagde forsvarsstillinger på tværs af Sydjylland for at bremse et eventuelt allieret angreb i Jylland.

18 DET JUNKERSKE STEMMEVÆRK

Rester af stemmeværket ses i åen. Fra 1600-tallet og frem til slutningen af 1800-tallet lå her en ålegård. Senere blev stemmeværket grundlaget for engvandingskanaler i området.

19 MALTSTENENS FUNDSTED

En landmand fandt her på marken i 1987 en stor runesten. Stenen har ikke mindre end 153 runer og et mandshoved indhugget. Runestenen kan ses på Museet på Sønderskov.

20 KØBENHOVED MERGELLEJER

Her blev der fra 1912 til 1932 udvundet mergel, en slags kalkholdig ler, som blev brugt til at forberede jorden på markerne. På nær de sidste år, hvor mergelen blev fragtet på lastbiler, foregik transporten på mergelbaner.

21 BENNETGÅRD

Gården blev købt af Jørgen Skrumsager i 1860'erne. Han var svigersøn til H.D. Kloppenborg på Bejstrupgård og en vigtig forkæmper for danskheden i Sønderjylland. Datteren Jutta Kloppenborg Skrumsager overtog gården og gjorde den til et hvilehjem for medlemmer af det danske midtretal syd for den danske grænse.

22 Huset Frihed

Hans Diderik Kloppenborg byggede i 1870 huset for at kunne søge tilflugt på den danske side af grænsen. Han var en svoren modstander af den politik, som preusserne førte i Slesvig og lagde ikke skjul på det.

24 SKOVBORGHUS VOLDSTED

Her lå det kongelige slot Skodborghus Slot fra omkring år 1200 til det blev revet ned i 1814. Mindestenen er udført af Niels Hansen Jacobsen i 1932. Stedet var et af de vigtigste toldsteder for den omfattende jyske studehandel i 1400-1500 årene.

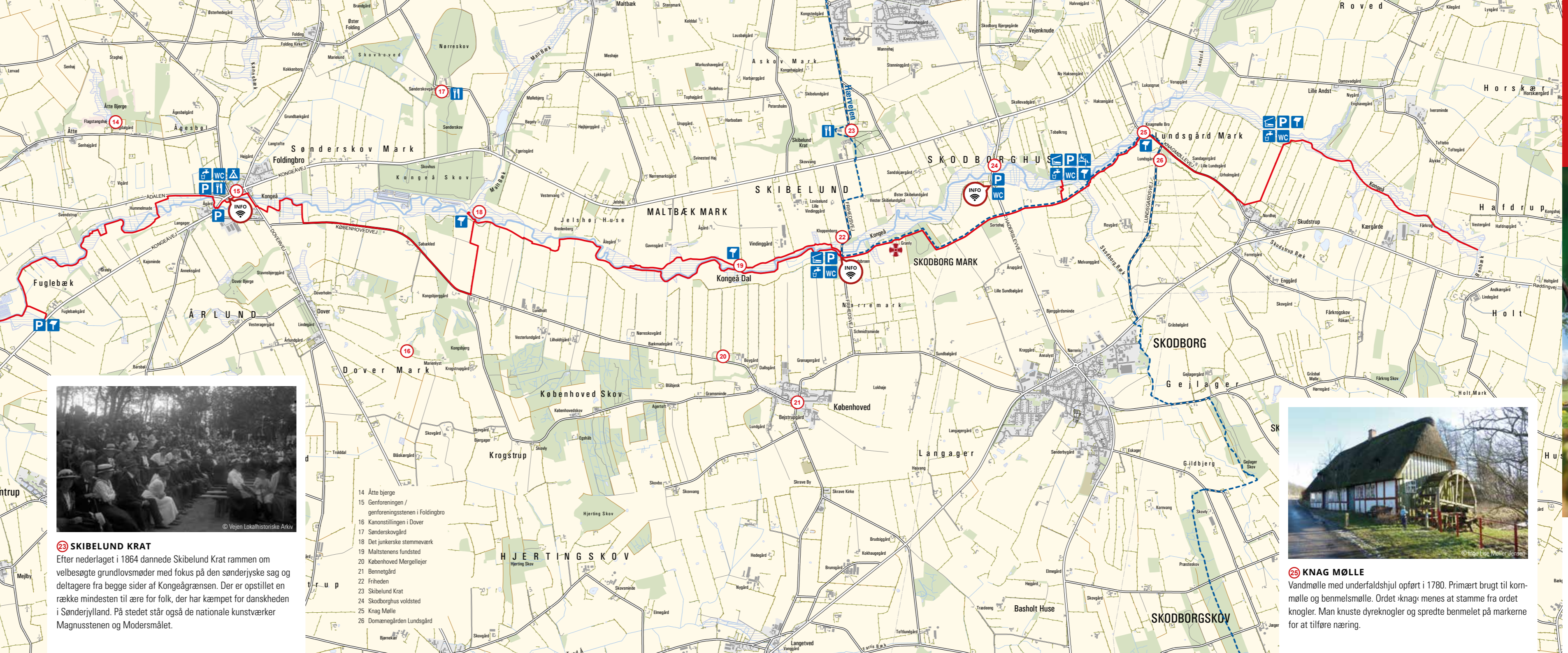
26 DOMÆNEGÅRDEN LUNDSGÅRD

Lundsgård er en af de domænegårde, som i årene omkring 1900 blev anlagt i Nordslesvig af Preussen, som ville fortrykke det dansksindede grænseland. Folk med den rette tyske sindelag blev sendt nordpå for at dyrke jorden på mønsterlandbrug og påvirke lokalsamfundet.

17 SØNDERSKOVGÅRD

Sønderskov er en gammel hovedgård fra starten af 1600-tallet. Her har Museet på Sønderskov til huse, og i den stemningsfulde herregårdskælder er der restaurant. Sønderskov er omkranset af en voldgrav, og bag hovedbygningen ligger en barokhave.

23 SKIBELUND KRAT

Efter nederlaget i 1864 dannede Skibelund Krat rammen om velbesøgte grundlovs møder med fokus på den sønderjyske sag og deltagere fra begge sider af Kongeågrænsen. Der er opstillet en række mindsten til ære for folk, der har kæmpet for danskheden i Sønderjylland. På stedet står også de nationale kunstværker Magnusstenen og Modersmålet.

- 14 Åtte bjerge
- 15 Genforeningen / genforeningsstenen i Foldingbro
- 16 Kanonstillingen i Dover
- 17 Sønderskovgård
- 18 Det junkerske stemmeværk
- 19 Maltstenens fundsted
- 20 Københoved Mergellejer
- 21 Bennetgård
- 22 Friheden
- 23 Skibelund Krat
- 24 Skodborghus voldsted
- 25 Knag Mølle
- 26 Domænegården Lundsgård

KONGEÅSTIEN
NATUR | KULTUR | HISTORIE

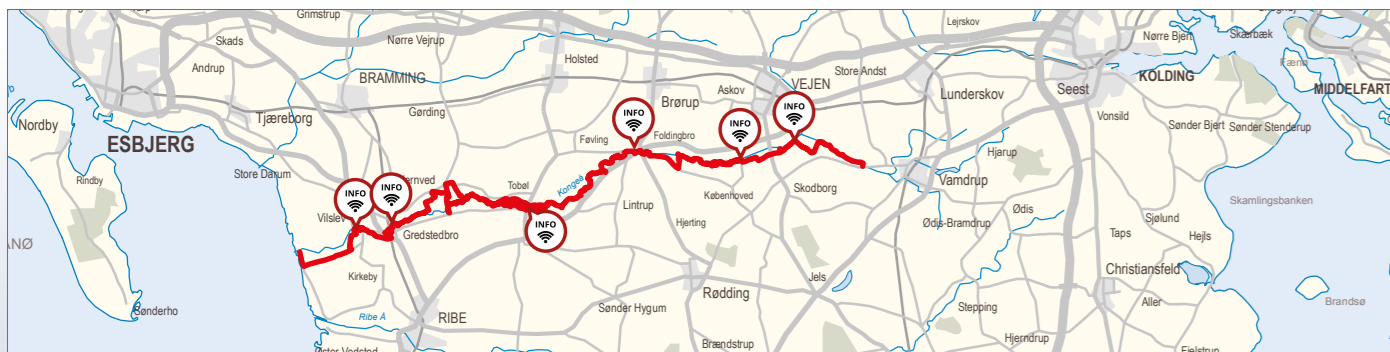

KONGEÅSTIEN

25 KNAG MØLLE

Vandmølle med underfaldshjul opført i 1780. Primært brugt til kornmølle og bemølselmølle. Ordet 'knag' menes at stamme fra ordet knogler. Man knuste dyreknoget og spredte benmelet på markerne for at tilføre næring.

VELKOMMEN TIL KONGEÅSTIEN

TRAMP UD I HISTORIEN

Gå en tur langs Kongeåen og vrøv ved en dramatisk del af Danmarks historie. Fra 1864 til 1920 udgjorde Kongeåen øst for Lillebøl landegrænse mellem Danmark og Tyskland, men hele Kongeåen har i mange hundrede år været en grænse for folk nord og syd for åen. Allerede fra 1200-tallet som grænse mod hertugdømmerne mod syd, siden som toldgrænse mellem Danmark og Slesvig (1500-tallet – 1850).

Følg den afmærkede trampesti, lyt til fuglene, se det rige planteliv, dvæl ved landskabet og nyd roen i den fredede ådal. Se landskabet skifte, når åen løber gennem marsken ud i Nationalpark Vadehavet ved Kongeås-slusen. Giv dig tid til at høre eller læse utrolige historier om skæbner og om livet på begge sider af Kongeåen gennem mange generationer.

Kongeåstien er 67 kilometer lang og kan nydes i bidder, ligesom der er rige muligheder for svinkeærinder med chance for ekstra oplevelser.

Stien går langs åen, i enge og på markveje og enkelte steder på asfaltvej. Stien går de fleste steder på privat jord, og vi har lovet lodsejerne, at der ikke medbringes hunde på grund af græssende dyr og vildt.

Vi beder dig overholde disse regler:

- Færdsel kun tilladt til fods
- Færdsel på marker må kun ske ved at følge de rødtippede pæle
- Udvis respekt for de græssende dyr
- Visse strækninger kan være meget våde i efterårs- og vintermåneder
- Affald kun i skraldespande
- Ophold og overnatning kun på de anviste pladser

Denne folder viser et kort over ruten. Vil du vide mere om, hvad du ser undervejs, så besøg www.kongeaa.stien.dk. På bagsiden af folderen finder du link til download af app og kort over ruten.

Rigtig god tur!

1 KONGEÅSLUSEN OG RIBEDIGET

Diget og sluserne beskytter marsken mod oversvømmelse fra havet. Kongeåslusen blev, sammen med 3 andre sluser, opført sammen med Ribediget i 1911-1915. Der løber ofte over 20.000 l vand gennem Kongeåslusens 5 støbte betongennemløb – hvert sekund! Slusen er selvregulerende. Det betyder at sluseportene tvinges til at lukke når havets vandstand er højere end vandstanden i Kongeåen. Når vandet falder i Vadehavet, åbner portene af sig selv.

2 MARSKEN

På vandreturen fra slusen til Vilslev går du i det særegne flade marsklandskab. Marsklandskabet er præget af inddigede marskearealer der består af udstrakte landbrugsarealer gennemskåret af afvandsgrøfter. Mod vest afgrænses marsken af digerne og mod øst af geestranden.

4 VILSLEV KIRKE

Vilslev sogn dækkede tidligere to lande: Vilslev i kongeriget og Jedsted i de tyske hertugdømmer. Kirken er opført af tufsten omkring 1175. Til tårnet og våbenhuset fra omkring 1500 er brugt munkesten. Inde i kirken findes et indmuret mindesmærke over stormfloden i 1634, hvor vandet stod 1,5 m over gulvet.

5 JEDSTED MØLLE

Vandmøllen nævnes første gang i 1231, hvor den var ejet af kronen. Fra 1542-1770 ejede skiftende adelslægtter møllen, som derefter overgik til selveje. I 1850'erne drev mølleren også brændevinsbrænderi og bageri. Dambruget blev oprettet i 1904 og eksisterer stadig, men selve mølleriet blev nedlagt i 1917. Jedsted Mølle havde elektricitetsværk 1910-1965.

6 GREDSTEDBRO KIRKE

Kirken ligger i Jernved sogn og blev indviet i 1925. Sidst i 1800-tallet blev Gredstedbro større end Jernved, og Gredstedbros indbyggere ønskede deres egen kirke.

Maleri fra Jernved Lokalarkiv © Charlotte Lindhardt

7 JERNVED MEJERI

Jernved Mejeri blev indviet i 1909 og er det eneste af egnens andelsmejerier, der fortsat eksisterer. Andelsmejeriet lukkede i 1992, men overgik samme år til privatejet mejeri. Her produceres på traditionel vis smør, oste, is og kærnemælk.

9 HJORTLUND KIRKE

Syd for Kongeåen ligger Hjortlund Kirke, som er opført i første halvdel af 1200-tallet. Byggestilen er senromansk, og kirken er bygget af tufsten, en vulkansk stenart fra Rhinområdet. Våbenhuset af røde mursten blev tilføjet i sidste halvdel af 1700-tallet. Kirketårnet blev opført 1913. Kirken har tilhørt Ribe Domkirke og kronen.

10 NATUREN LANGS KONGEÅEN

På din tur langs vandløbet møder du flyvende insekter, der starter deres liv i vandet som larver eller nymfer. Det gælder guldsmede og de smukke vandnymfer. Planter med særlige blade eller rødder, tilpasset et liv i vand. Som de lysende, hvide vandranunkler, de kunne også kaldes vandets anemoner.

3 VILSLEV SPANG

I 1760'erne blev der bygget en gangbro over Kongeåen mellem Vilslev og Jedsted. 1791-1851 lå Kongeåens vestligste toldkontrollørsted ved spangen. Her boede tolderfamilien og toldkarlene. Spangen udgjorde et lille samfund med landbrug, kro, høker og farvergård. Da broen ved Kongeådal mod øst blev bygget, mistede spangen sin betydning som overgangssted.

8 HJORTLUND, SPANG OG BADELIV

Tidligere sørgede en færgemand for at fragte folk over Kongeåen ved Hjortlund. Det foregik på en lille fladbundet pram, der let kunne betjenes af en person. I 1876 samlede sogneboerne ind og fik bygget spangbroen.

HENT VORES APP I APP STORE
ELLER GOOGLE PLAY

LÆS MERE PÅ KONGEAASTIEN.DK

HENT DENNE FOLDER DIGITALT
I APPEN PDF MAPS
OG FØLG DIN TUR VIA GPS

UDGIVET AF:
Esbjerg Kommune, Vej & Park, telefon 7616 1616 og
Vejen Kommune, Natur & Landskab, telefon 7996 6266, 2015.

Forsidefotos: *Isfugl* © Jan Skriver, *Shelterplads* © Peter Carlsson, *Tolderhus v. Vilslev Spang og Kongeåstien* © Esbjerg Byhistoriske Arkiv, *Torben Meyer*, *Vandnymfe* © Biopix N Sloth, *Engblomme* © Inge Nagstrup

PROJEKT KONGEÅSTIEN GENNEMFØRES MED
STØTTE FRA:

